

The Components of Resistance in Statement of Second Step of the Revolution (SSSR)

Alireza Beygi*

Received: 2021/02/06

Jalal Derakhshah**

Accepted: 2021/10/15

The statement of the second step of the revolution (SSSR), as a road map and strategic document, seeks to explain the course of the second four decades of the I.R.Iran. By adopting the strategy of resistance, I.R.Iran was able to successfully overcome the four decades of ups and downs and enter the second four decades of its civilization. According to many experts on the dominance of the concept of resistance in SSSR as the ruling spirit in the statement, the researchers of this study decided to examine the position of resistance in SSSR from the perspective of leadership. Undoubtedly, the government of the I.R.Iran in the future can use various mechanisms, including diplomacy, as in the past, especially since some experts and activists in the field of foreign policy in the next four decades of the Islamic Revolution of Iran to interact with countries through other approaches. The resistance approach is known as resistance diplomacy. The importance of this document has led researchers to study it from different dimensions. The researchers of the present study have tried to explain the components of resistance in this statement, considering the wide hostilities of the dominating countries with the I.R.Iran and considering that the Islamic Republic is the birthplace of decades of resistance of the Iranian people against domestic tyranny and foreign arrogance. The result shows that the resistance includes social, economic, scientific and, of course, military dimensions, the details of which are stated in the text of the article

Keywords: Axis of Resistance, Ayatollah Seyyed Ali Khamenei, Foreign policy, Resistance, Statement of Second Step of the Revolution, Thematic analysis method.

* PhD student in Political Science, Faculty of Islamic Studies and Political Science, Imam Sadiq University, Tehran, I.R.Iran

a.r.beygi20@gmail.com

 0000-0002-6195-6693

** Professor of Political Science, Member of the Faculty of Islamic Studies and Political Science, Imam Sadiq University, Tehran, I.R.Iran (Corresponding author)

j.dorakhshah@yahoo.com

 0009-0008-5463-3336

مؤلفه‌های مقاومت در بیانیه گام دوم انقلاب

نوع مقاله: پژوهشی

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۱۱/۱۸

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۷/۲۳

مقاله برای بازنگری به مدت ۳۵ روز نزد نویسندگان بوده است.

علیرضا بیگی*

جلال درخشه**

چکیده

بیانیه گام دوم انقلاب درصدد تبیین مسیر چهار دهه دوم انقلاب اسلامی است. اهمیت این سند سبب شده تا پژوهشگران از ابعاد مختلفی آن را تحلیل نمایند. نگارندگان با توجه به دشمنی کشورهای سلطه‌گر با جمهوری اسلامی ایران و اینکه کشورمان تجربه چندین دهه مقاومت در برابر استبداد داخلی و استکبار خارجی را دارد؛ درصدد تبیین مؤلفه‌های مقاومت در این بیانیه هستند. برای این منظور از روش تحلیل مضمون بیانیه استفاده نموده اند. نتیجه تحقیق نشان می‌دهد مقاومت در بیانیه گام دوم با دوازده مؤلفه قابل تبیین است که عبارتند از: بی‌اعتمادی به دشمن، مرزبندی با دشمن، اجتناب از سبک‌زندی غربی، جهاد علمی، تمدن‌سازی، کسب اقتدار، روحیه جهادی، اتکا به توان داخلی، دین‌مداری، تقویت اقتصاد، پایبندی به ارزش‌ها و ایستادگی در برابر دشمن.

واژگان کلیدی: بیانیه گام دوم انقلاب، جمهوری اسلامی ایران، روش تحلیل مضمون، سیاست خارجی، سیدعلی خامنه‌ای، مقاومت.

* دانشجوی دکتری علوم سیاسی، دانشکده معارف اسلامی و علوم سیاسی، دانشگاه امام صادق علیه‌السلام، تهران، جمهوری اسلامی ایران.

a.r.beygi20@gmail.com

 0000-0002-6195-6693

** استاد گروه علوم سیاسی، عضو هیأت علمی دانشکده معارف اسلامی و علوم سیاسی، دانشگاه امام صادق علیه‌السلام، تهران، جمهوری اسلامی ایران (نویسنده مسئول).

j.dorakhshah@yahoo.com

 0009-0008-5463-3336

مقدمه

بیان مسئله: انقلاب اسلامی ایران با اتخاذ راهبرد مقاومت توانسته چهار دهه پرفرازونشیب را با موفقیت پشت‌سر نهاده و گام در دوره دوم زیست تمدنی خود گذارد. با توجه به سیطره مفهوم مقاومت بر بیانیه گام دوم انقلاب که به‌عنوان روح حاکم بر بیانیه از آن یاد شده است، پژوهشگران بر آن شدند تا مؤلفه‌های راهبردی مقاومت در بیانیه گام دوم انقلاب را شناسایی و تحلیل کنند.

اهمیت: موضوع تحقیق حاضر بر دو رکن اصلی استوار است؛ نخست «بیانیه گام دوم انقلاب» که بدلیل صدور از سوی مقام معظم رهبری در حکم نقشه راه انقلاب بوده و در نتیجه دارای اهمیت راهبردی است. رکن دوم «مقاومت» است که به‌عنوان یکی از مفاهیم مرکزی بیانیه و کلید عبور از مشکلات برون‌مرزی و فائق آمدن بر مشکلات درونی، از سوی رهبری معرفی شده است. با این توضیح مشخص می‌شود که این تحقیق بدلیل شناسایی مؤلفه‌های اصلی مقاومت دارای اهمیت نظری نیز می‌باشد.

ضرورت: تحلیل ابعاد مختلف بیانیه گام دوم انقلاب از آن روی ضرورت دارد که ترسیم‌کننده مسیر چهار دهه آتی کشور در عرصه‌های مختلف است. بنابراین در صورتی که «نقشه راه مقاومت» به درستی تبیین نشود، احتمال حاکمیت تفسیرهای اشتباه و در نتیجه آن، بروز انحراف در سیاست عملی کشور وجود دارد.

اهداف: زمینه‌سازی نظری جهت طراحی راهبردهای تقویت مقاومت منطقه‌ای جمهوری اسلامی ایران در چشم‌انداز آینده، هدف اصلی پژوهش حاضر را شکل می‌دهد. اهداف فرعی نیز عبارتند از: کمک به گفتمان سازی بیانیه گام دوم، شناسایی و تبیین ظرفیت‌های بیانیه گام دوم در حوزه مطالعات مقاومت و بالاخره کمک نظری و تحلیلی به دستگاه‌های مختلف فعال در حوزه سیاست داخلی و سیاست خارجی.

سؤال‌ها و فرضیه: تحقیق حاضر فرضیه آزما نبوده و بر نظام سواها استوار است. پرسش اصلی پژوهش عبارت است از: مهم‌ترین مؤلفه‌های مقاومت در بیانیه گام دوم انقلاب چیست؟ پرسش‌های فرعی نیز عبارتند از: مقاومت از منظر مقام معظم رهبری چه معنایی دارد؟، و مقاومت موردنظر رهبری چه ابعادی را دربرمی‌گیرد؟

۱. پیشینه پژوهش

مهمترین پژوهش‌هایی که در ارتباط با بیانیه گام دوم انقلاب و مقاومت به رشته تحریر درآمده را می‌توان در دو سطح جای داد:

۱-۱. پیشینه پژوهش در نشریه دانش سیاسی

در نشریه دانش سیاسی چندین مقاله در خصوص بیانیه گام دوم انقلاب و مقاومت به رشته تحریر درآمده که از حیث محتوایی به دو دسته تقسیم می‌شوند:

الف. آثاری که ملاحظات مفهومی و معنایی مقاومت را تبیین می‌نمایند؛ مانند مهدی‌پور (۱۳۹۸) که به تبیین دیدگاه مقام معظم رهبری پرداخته، و یا گوهری‌مقدم و بیگی (۱۴۰۰) که از منظر سیاست خارجی به تحلیل دلالت‌های بیانیه گام دوم در حوزه مقاومت اهتمام نموده‌اند.

ب. آثاری که راهبردهای تقویت سیاست مقاومت را تبیین می‌نمایند؛ مانند نادری باب‌اناری و شهره پیرانی (۱۳۹۹)، و یا غفاری هاشجین و نیکونهاد (۱۳۹۹) که با دو روش مختلف (سوات و مارتالیزی) به بحث راهبردها پرداخته‌اند.

۲-۱. پیشینه پژوهش در سایر منابع علمی

پژوهش‌هایی که در سایر منابع علمی به چاپ رسیده، با توجه به موضوع آنها در دو دسته اصلی قرار می‌گیرند:

الف. آثاری که موضوع اصلی آنها دلالت‌های بیانیه گام دوم است. این منابع به نوبه خود، متناسب با محور اصلی شان در دو گروه قرار می‌گیرند:

نخست. نویسندگانی که دلالت‌های بیانیه را برای سیاست داخلی و یا خارجی به بحث گذارده‌اند. برای نمونه می‌توان به نوری اصل (۱۳۹۸) و بلوچیان (۱۳۹۸) اشاره داشت که هر دوی آنها سعی داشته‌اند مقوله‌های مهم سیاست خارجی را از بیانیه، البته با استفاده از روش‌هایی متفاوت، استخراج و برای دستگاه روابط خارجی ایران پیشنهاد دهند. همچنین می‌توان به عرسبان (۱۳۹۸)، اخوان (۱۳۹۸) و نادری و پیرانی (۱۳۹۸) اشاره نمود که از منظر سیاست داخلی تحلیل خود را سازمان داده‌اند.

دوم. آثاری که موضوع اصلی آنها نقش جوانان در بیانیه گام دوم است. این آثار بطور

خاص از نقش جوانان در گام دوم انقلاب سخن گفته اند. برای مثال می‌توان به امینی سابق، ردایی و ساده (۱۳۹۸)، فضائی (۱۳۹۷)، و بغدادی (۱۳۹۷) اشاره داشت.

ب. آثاری که موضوع اصلی آنها مقاومت است. در ارتباط با مقاومت نیز آثار علمی بسیاری به چاپ رسیده که از میان آنان کتاب «نظریه مقاومت و نظریه‌های غربی روابط بین‌الملل» (قادری کنگاوری، ۱۳۹۴) و کتاب «مقاومت در اسلام؛ نظریه و الگو» (افتخاری، ۱۳۹۹) ارتباط نزدیکی با بحث حاضر دارند. قادری به معرفی دو جریان نظریه‌پردازی اصلی و انتقادی در روابط بین‌الملل پرداخته و از رهگذر بررسی و نقد آنها به رهیافتی بومی از مقاومت با عنوان نظریه رهایی‌بخش در برخورد با سلطه، رسیده است. اما افتخاری رویکردی نظریه پردازانه مبتنی بر قرآن کریم داشته و در نهایت نظریه اسلامی مقاومت را با روش اجتهادی ارایه نموده است.

با بررسی پژوهش‌های مزبور مشخص می‌شود که تحقیقات موجود چهار حوزه موضوعی را در بحث بیانیه گام دوم هدف قرار داده اند. این در حالی است که تحقیق حاضر با تمرکز بر مولفه‌های مقاومت در بیانیه، از حیث موضوعی از مطالعات پیشین متمایز شده و مکمل آنها به حساب می‌آید.

۲. مبانی مفهومی

مهم‌ترین مفاهیم پژوهش حاضر در این قسمت تعریف و تحدید شده اند:

۲-۱. مقاومت

«مقاومت» در لغت به معنای به پاختن، برخاستن و پایدار ماندن است. دهخدا مقاومت را ایستادگی، پافشاری، استقامت و پایداری تعبیر کرده است (دهخدا، ۱۳۴۵، ص. ۲۱۳۰۲). این واژه در زبان عربی «مقاومة» بوده و بر وزن مفاعلة به معنای با کسی برخاستن، بلندشدن و پایداری و ایستادگی در مقابل کسی یا چیزی است (عبدی، ۱۳۹۸/۵/۱۲). در اصطلاح نیز مقاومت، اقدامی است که به موجب آن مخالفت با چیزی نشان داده می‌شود (Collin, 2004, p. 212). بررسی معانی مختلف مقاومت حکایت از آن دارد که این مفهوم منحصر به کنش در عرصه نظامی نیست بلکه به هر نوع از ایستادگی و پایداری در مقابل عوامل برهم‌زننده تعادل و توازن اشاره دارد. نکته دیگر

اینکه این مفهوم ضرورتاً دلالت بر انفعال ندارد بلکه به معنای پویایی و حرکت به سوی جلو نیز است. از این روی می‌توان برای مقاومت دو رویکرد ایجابی و سلبی معرفی نمود. در رویکرد سلبی، مقاومت بیشتر جنبه انفعالی دارد و به ایستادگی در برابر عوامل معارضه جو دلالت دارد. اما در رویکرد ایجابی، مقاومت جنبه فعال دارد و به تلاش بازیگران جهت تقویت درونی خود و اصلاح شرایط محیطی برای تاسیس و تقویت نظم و ثبات دلالت دارد (افتخاری، ۱۳۹۹، صص ۷۹-۹۴).

مقام معظم رهبری بارها از واژه و مفهوم مقاومت سخن به میان آورده و به تبیین آن پرداخته‌اند. مطابق دیدگاه ایشان مؤلفه‌های اصلی مفهوم مقاومت عبارتند از:

یک. تقابل با نظام سلطه جهت نیل به آزادی و عدالت (خامنه‌ای، ۱۳۹۸/۹/۶).

دو. پایبندی به ارزش‌ها، پایداری و طغیان نکردن (جلوداریان، ۱۳۹۸/۶/۲۳).

سه. حرکت در مسیر درست و عدم توقف در برابر موانع (خامنه‌ای، ۱۳۹۸/۳/۱۴).

چهار. عدم تسلیم در برابر مشکلات و اقدام به رفع آنها (خامنه‌ای، ۱۳۹۸/۳/۱۴).

با توجه به همین مولفه‌ها است که ایشان مقاومت را امری ضروری و حیاتی برای استقلال و پیشرفت مملکت دانسته و ذیل فرهنگ مقاومت، بسنده نمودن به دفاع و مقاومت را ناکافی دانسته و بر یافتن نقطه ضعف دشمن و حمله به آن تأکید می‌کنند. از منظر ایشان در مقابل الگوی مقاومت، الگوی شکست‌فرار دارد (خامنه‌ای، ۱۳۸۰/۲/۴). مقاومت از منظر ایشان صرفاً محدود به عرصه نظامی نشده، بلکه سیاستی عام و جامع است (خامنه‌ای، ۱۳۹۵/۵/۳۱) که واکنش طبیعی ملت‌های باشرف و آزاده را تداعی نموده و عامل اصلی در عقب‌نشینی دشمن به شمار می‌آید (صلح میرزایی، ۱۳۹۸).

۲-۲. دولت

واژه دولت برخی مواقع در مفهوم کشور به کار می‌رود و برخی مواقع نیز به پدیده‌ای اطلاق می‌شود که دربرگیرنده چهار عنصر حاکمیت، جمعیت، سرزمین و فرهنگ است. واژه دولت گاه نیز به معنای حکومت^۲ یعنی دستگاه دارای حاکمیت در کشور تفسیر می‌شود. در این پژوهش مقصود از دولت عبارت است از مجموعه قوا و نیروهایی که مجاز به اعمال حاکمیت هستند؛ همانند نهاد رهبری، قوای سه‌گانه و نیروهای مسلح (نک. عظیمی شوشتری، ۱۳۹۶).

۳. روش‌شناسی

تحقیق حاضر از حیث نوع، بنیادی و از حیث رویکرد محققان توصیفی - تحلیلی است. برای گردآوری و تحلیل داده‌ها نیز از روش تحلیل مضمون استفاده شده است. الف. معرفی روش: تحلیل مضمون در زمره پرکاربردترین روش‌ها در پژوهش‌هایی است که شناخت مفاهیم و مقولات هدف اصلی محقق را شکل می‌دهند (Ryan & Bernard, 2003, p. 85). از این روش برای شناسایی و ارائه گزارش از الگوهای داده‌های کیفی (Braun & Clarke, 2006, p. 79)، تحلیل متون مکتوب (طاهری، ۱۳۸۰، ص. ۱۷۰) و بیان مضامین درون‌داده‌ای به شکلی منسجم منظم استفاده می‌شود (عابدی جعفری و دیگران، ۱۳۹۰، ص. ۱۵۳)؛ و به همین خاطر در تحقیق حاضر - که هدفی مشابه دارد - انتخاب شده است.

ب. کاربردی روش: در این پژوهش برای تحلیل مضمون گام‌های زیر طی شده است: گام اول. تحدید موضوعی از رهگذر بررسی انتقادی مبانی مفهومی و نظری مقاومت؛ به منظور تهیه کلیدواژه‌های اولیه برای جستجو در متن (شامل: مقاومت، حفظ، ایستادگی، تقویت داخلی، پایبندی، صیانت، و استواری) گام دوم. مطالعه کامل و دقیق متن بیانیه گام دوم و فیش برداری، گام سوم. پالایش فیش‌ها و رسیدن به مدارک (تعداد ۳۰ مدرک)، گام چهارم. تدوین جداول معنایی و شناسایی مضامین (پایه، سازمان دهنده و فراگیر) گام پنجم. کد گذاری مضامین، گام ششم. تحلیل مقوله‌ها با رجوع به بیانات پیشین رهبر معظم انقلاب. گام هفتم. تدوین متن نهایی گزارش تحلیل.

۴. مضامین پایه‌ای مقاومت در بیانیه گام دوم انقلاب

با توجه به اینکه مقاومت مورد نظر مقام معظم رهبری، مقوله‌ای فراگیر و همه‌جانبه است، تلاش شد تا:

الف. تمامی بندهای مرتبط با دو جنبه سلبی و ایجابی مقاومت در عرصه‌های داخلی و خارجی در متن بیانیه شناسایی گردند. در این مرحله تعداد ۳۰ بند از بیانیه از حیث

مضمونی با موضوع مقاومت مرتبط تشخیص داده شد.

ب. مضامین صریح و پنهان بندهای انتخاب شده، استنباط و ثبت گردید، که در مجموع ۶۹ مضمون را دربرمی گیرد.

پ. تمامی مضامین کدگذاری شدند تا امکان تحلیل آنها در ادامه میسر گردد. نظام کدینگ مقاله حاضر چنین است که، از حرف «P» برای نشان دادن شماره پاراگراف، از حرف «S» برای نشان سطر موردنظر در بند و از حرف «M» برای نشان دادن تعداد اعداد مضامین موجود در بند استفاده شده است. عددی که در مقابل حرف P قرار گرفته نشان‌دهنده شماره بند متن، عددی که در مقابل حرف S قرار دارد نشان‌دهنده شماره سطر و عددی که پس از حرف M قرار می‌گیرد نشان‌دهنده شماره تعداد مضمون است. برای نمونه کد P1S1M1 نشان‌دهنده مضمون اول در اولین سطر بند اول است. گزارش فعالیت های سه گانه بالا در جدول شماره (۱) آمده است:

جدول شماره (۱): کدگذاری مضامین پایه

کدگذاری مضمونی مضامین پایه مقاومت در بیانات آیت‌الله خامنه‌ای در بیانیه گام دوم انقلاب		
بند	مضامین	کد
اول	حفظ آرمان‌های انقلابی	P1S2M1
	عدم خیانت به آرمان‌ها	P1S4M2
	مقاومت در برابر وسوسه‌های دشمن	P1S4M3
	صیانت از کرامت	P1S4M4
	صیانت از اصالت شعارها	P1S5M5
	ورود به دومین مرحله تمدن‌سازی	P1S5M6
دوم	اهمیت قدرتمندی	P2S2M1
	دین‌مداری	P2S2M2
	حفظ و پابندی به شعارها	P2S7M3
سوم	همیشگی بودن شعارهای انقلاب اسلامی	P3S1M1
	تأکید بر عدم روی‌گردانی از ارزش‌های دینی	P3S5M2
چهارم	تجدیدنظرناپذیری در اصول و ارزش‌های انقلاب	P4S2M1

کدگذاری مضمونی مضامین پایه مقاومت در بیانات آیت‌الله خامنه‌ای در بیانیه گام دوم انقلاب		
کد	مضامین	بند
P4S3M2	دوری از انفعال	
P5S1M1	پایبندی به اصول	پنجم
P5S2M2	مرزبندی با دشمنان	
P6S2M1	آغازگر جنگ نبودن	ششم
P6S3M2	دفاع قوی و تقابل محکم با دشمن	
P6S3M3	اهمیت قدرتمندی	
P6S4M4	ظالم و منفعل نبودن	
P6S4M5	ایستادگی در برابر زورگویان	
P6S5M6	دفاع از مظلومان و مستضعفان	
P8S4M1	ایجاد تمدن نوین اسلامی	هشتم
P8S3M2	حراست از انقلاب	
P8S8M3	عدم اعتماد به دشمن	
P10S2M1	دینی بودن انقلاب	دهم
P11S6M1	دین‌مداری	یازدهم
P12S4M1	مدیریت جهادی الهام‌گرفته از ایمان اسلامی	دوازدهم
P12S5M2	ایمان و اعتقاد به شعار ما می‌توانیم	
P13S4M1	انتقال روحیه و باور ما می‌توانیم به همگان	سیزدهم
P13S5M2	اتکا به توانایی داخلی	
P16S2M1	استکبارستیزی	شانزدهم
P17S2M1	توجه به مسئله فلسطین	هفدهم
P17S3M2	توجه به دخالت قدرت‌های قلدر در امور ملت‌ها	
P17S2M3	توجه به جنایات غرب به‌ویژه آمریکا	
P19S3M1	ریشه‌دار و عمیق بودن مایه‌های ایمان مردم ایران	نوزدهم

کدگذاری مضمونی مضامین پایه مقاومت در بیانات آیت‌الله خامنه‌ای در بیانیه گام دوم انقلاب		
کد	مضامین	بند
P20S1M1	ایستادگی در برابر قلدران و زورگویان و مستکبران جهان	بیستم
P20S2M2	تسلیم‌ناپذیری	
P20S3M3	گردن برافراشتن در مقابل دولت‌های متکبر و مستکبر	
P20S6M4	جلوگیری از سلطه قلدران جهان بر کشور	
P20S2M5	پاسداری از انقلاب	
P22S6M1	زیان‌بار بودن بی‌توجهی به شعارهای انقلاب	بیست و دوم
P23S1M1	چالش با آمریکا	بیست و سوم
P23S2M2	چالش با اسرائیل	
P23S3M3	برچیدن بساط آمریکا از غرب آسیا	
P23S4M4	حمایت از مبارزات مجاهدان فلسطینی	
P23S4M5	دفاع از پرچم حزب‌الله و مقاومت در منطقه	
P23S6M6	انتقال سلاح‌های پیشرفته ایرانی به نیروهای مقاومت	
P24S5M1	برخوررداری از روحیه انقلابی و جهادی	بیست و چهارم
P24S4M2	دین‌مداری	
P25S3M1	لزوم برخورداری از انگیزه‌های جوان و انقلابی	بیست و پنجم
P26S1M1	برخوررداری کشور از جوانانی با روحیه انقلابی و جهادی	بیست و ششم
P30S1M1	دانش عامل عزت و قدرت کشور	سی‌ام
P30S3M3	اجتناب از سبک زندگی غربی	
P31S10M1	تأکید بر جهاد علمی	سی‌ویک
P35S1M1	اقتصاد قوی عامل سلطه‌ناپذیری و اقتصاد ضعیف عامل سلطه‌پذیری	سی و پنجم
P37S2M1	نادرستی نگاه و امید به خارج و اتکا به توان داخلی	سی و هفتم
P37S1M2	نادرستی وابستگی به اقتصاد نفتی (اقتصاد قوی)	
P38S1M1	اقتصاد مقاومتی کلید حل مشکلات اقتصادی	سی و هشتم

کدگذاری مضمونی مضامین پایه مقاومت در بیانات آیت‌الله خامنه‌ای در بیانیه گام دوم انقلاب		
کد	مضامین	بند
P38S2M2	درون‌زا شدن اقتصاد کشور	
P38S2M3	مولد شدن اقتصاد کشور	
P38S2M4	دانش‌بنیان شدن اقتصاد کشور	
P38S3M5	مردمی شدن اقتصاد کشور	
P38S3M6	برون‌گرا شدن اقتصاد کشور	
P38S4M7	دین‌مداری	
P39S1M1	اتکا به داخل	
P39S2M2	تأکید بر مقاومت ضد استکباری	
P41S6M1	دین‌مداری	چهل و یکم
P44S1M1	رهایی از تحمیل و زورگویی قدرت‌های سلطه‌گر	چهل و چهارم
P45S3M1	مقاومت در برابر سلطه آمریکا و صهیونیسم	چهل و پنجم
P45S1M2	مرزبندی با دشمن	
P45S4M3	گسترش حضور قدرتمند سیاسی ایران در منطقه	
P46S1M1	لزوم شجاعت و حکمت مدیران جهادی	چهل و ششم
P46S2M2	بی‌اعتمادی به آمریکا و برخی کشورهای اروپایی	
P46S4M3	عدم عقب‌نشینی از ارزش‌های انقلابی	
P46S3M5	حفظ مرزبندی با دشمنان	
P46S4M6	نهراسیدن از تهدیدات پوچ آمریکا و اروپا	
P47S1M1	مقابله با سبک زندگی غربی	

۵. مضامین سازمان دهنده مقاومت در بیانیه گام دوم انقلاب

در این قسمت با توجه به بار معنایی مضامین پایه، نسبت به سازمان دهی آنها ذیل مضامین کلی تری که در حکم مؤلفه‌های مقاومت هستند، اقدام شده است.

جدول شماره (۲): دسته‌بندی مضامین سازمان‌دهنده

دسته‌بندی مضامین سازمان‌دهنده مؤلفه‌های مقاومت		
ردیف	مضامین سازمان‌دهنده	کدها
۱	پایبندی به ارزش‌ها	P1S2M1 - P1S4M2 - P1S4M4 - P1S5M5 - P2S7M3 - P3S1M1 - P4S2M1 - P5S1M1 - P8S3M2 - P20S2M5 - P22S6M1 - P46S4M3
۲	ایستادگی در برابر دشمن	P1S4M3 - P2SS31 - P6S3M2 - P6S4M4 - P6S4M5 - P6S5M6 - P16S2M1 - P17S2M1 - P17S3M2 - P17S2M3 - P20S1M1 - P20S2M2 - P20S3M3 - P20S6M4 - P23S1M1 - P23S2M2 - P23S3M3 - P23S4M4 - P23S4M5 - P23S6M6 - P39S2M2 - P44S1M1 - P45S3M1 - P46S4M6
۳	تمدن‌سازی	P1S5M6 - P8S4M1
۴	کسب اقتدار	P4S3M2 - P6S3M3 - P45S4M3
۵	دین‌مداری	P2S2M2 - P3S5M2 - P10S2M1 - P11S6M1 - P19S3M1 - P24S4M2 - P41S6M1 - P41S6M1
۶	بی‌اعتمادی به دشمن	P8S8M3 - P46S2M2
۷	برخورداری از روحیه جهادی	P12S4M1 - P24S5M1 - P25S3M1 - P46S1M1
۸	اتکا به توان داخلی	P12S5M2 - P13S4M1 - P13S5M2 - P37S2M1 - P39S1M1
۹	تأکید بر جهاد علمی	P30S1M1 - P31S10M1
۱۰	سبک زندگی اسلامی	P30S3M3 - P47S1M1
۱۱	تقویت اقتصاد	P35S1M1 - P37S1M2 - P38S1M1 - P38S2M2 - P38S2M3 - P38S2M4 - P38S3M5 - P38S3M6
۱۲	مرزبندی با دشمن	P45S1M2 - P46S3M5

از حیث محتوا ۱۲ مضمون اصلی بدست آمده در سه سطح دسته‌بندی می‌شوند:

نخست. اصول مقاومت (مانند: ۱،۵،۷)

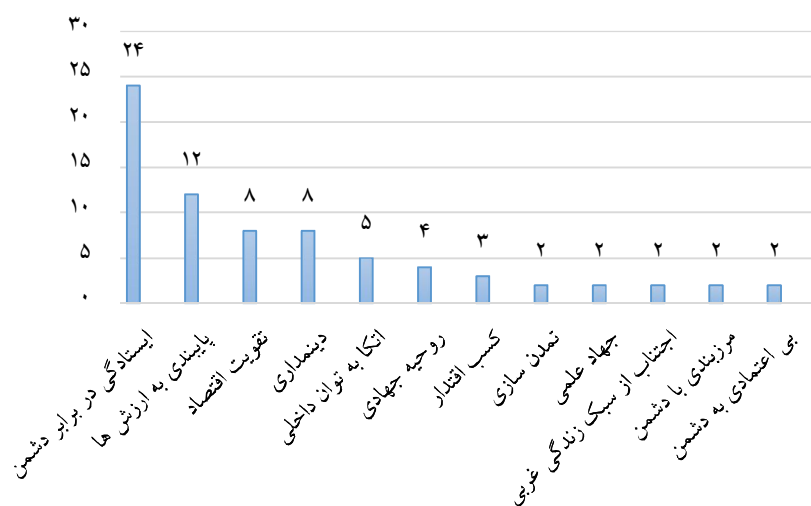
دوم. شیوه رفتار در عرصه سیاست داخلی و یا خارجی (مانند: ۲،۶،۸،۹،۱۲)

سوم. اهداف و غایت مقاومت (مانند: ۳،۴،۱۰،۱۱)

۶. شناسایی مولفه‌های اصلی مقاومت در بیانیه گام دوم انقلاب

این قسمت از پژوهش بررسی میزان بسامد و تکرارپذیری مضامین سازمان‌دهنده بیانیه گام دوم که به عبارتی مؤلفه‌های مقاومت به شمار می‌آیند را بر عهده دارد. نتیجه بررسی در نمودار زیر آمده است.

نمودار شماره (۱): بسامد مؤلفه‌های مقاومت

یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که مهمترین مولفه‌های مقاومت حسب اهمیت در بیانیه عبارتند از:

- الف. مولفه اصلی مقاومت: «ایستادگی بر برابر دشمن» (با فراوانی ۲۴)
- ب. مولفه‌های میانی مقاومت: ارزش‌ها، قدرت اقتصادی، و دین‌مداری (با میانگین فراوانی ۱۰)

- پ. مولفه‌های پیرامونی مقاومت: توان داخلی، روحیه جهادی، اقتدار، تمدن، علم، سبک زندگی، مرزبندی با دشمن و عدم اعتماد به آن (با فراوانی حدود ۵/۳)

۷. تجزیه و تحلیل مؤلفه‌های مقاومت

در این بخش تلاش شده تا مؤلفه‌های مقاومت با رجوع به سایر دیدگاه‌های مقام معظم رهبری تحلیل شده و از این طریق تصویر جامعی از مقاومت در بیانیه ارایه گردد.

۷-۱. ایستادگی در برابر دشمن

تاکید نخست مقام معظم رهبری در بحث مقاومت، توجه به ایده و جایگاه بومی آن در گفتمان اسلامی است. ایشان این مقوله را نه تنها یک راهبرد مهم سیاسی در عرصه بین‌الملل دانسته بلکه آن را از معارف مهم دینی می‌دانند (خامنه‌ای، ۱۳۹۸/۱۱/۲۶). آیت‌الله خامنه‌ای علاج دشمنی کشورهای استکبارگر با جمهوری اسلامی ایران و محور مقاومت و دیگر کشورهای ضعیف را ایستادگی می‌دانند (خامنه‌ای، ۱۳۹۸/۸/۲۴)، و مقاومت کشورهای منطقه همچون سوریه، عراق و لبنان را در برابر توطئه‌های اخیر آمریکا، را عامل شکست آن دانسته و بر استمرار این ایستادگی تأکید دارند (خامنه‌ای، ۱۳۹۷/۶/۱۸). آیت‌الله خامنه‌ای در دیدار مسئولان و سفرای کشورهای اسلامی دخالت‌های کشورهای استکباری به‌ویژه آمریکا در امور داخلی کشورهای منطقه را عامل ایجاد بحران‌های منطقه دانسته و ایستادگی در مقابل آنان را عامل عقب‌رفت آنان عنوان داشته و تأکید دارند که: راه‌حل نهایی مشکلات داخلی و خارجی کشورها، ایستادگی در برابر دشمنان مداخله‌گر است (خامنه‌ای، ۱۳۹۷/۱/۲۵).

۷-۲. پابندی به ارزش‌ها

آیت‌الله خامنه‌ای حفظ ارزش‌های اسلامی - انقلابی و پابندی به آنها را شرط طی مسیر توسعه و پیشرفت می‌دانند. ایشان در حوزه سیاست داخلی بر پابندی مسئولان به ارزش‌ها تأکید نموده و دلیل دل‌زدگی مردم از آینده کشور را بیشتر به خاطر روی‌گردانی برخی از مسئولان از این ارزش‌ها می‌دانند (خامنه‌ای، ۱۳۹۷/۱۱/۲۲). در حوزه سیاست خارجی نیز ضمن اشاره به جایگاه و اهمیت منافع ملی، تأکید دارند که این منافع ریشه در ارزش‌ها دارد و به دستگاه دیپلماسی کشور گوشزد می‌نمایند که پابندی به ارزش‌های اسلامی - انقلابی را در سرلوحه کارشان داشته باشند (خامنه‌ای، ۱۳۹۷/۴/۳۰). آیت‌الله خامنه‌ای چله دوم انقلاب اسلامی را مرحله‌ای می‌داند که ارزش‌ها و آرمان‌های انقلابی و اسلامی در آن بایستی تحقق یابند. برخی از مهم‌ترین این ارزش‌ها و آرمان‌ها عبارت‌اند از: عزت ملی، اعتماد به نفس ملی، آزادی اندیشه، بیان و عمل، استقلال سیاسی، اقتصادی و فرهنگی، عدالت‌طلبی، نفی تبعیض، پیشرفت مادی و تمدنی، رشد اخلاق‌های معاشرتی، و زمینه‌سازی برای رشد معنویت (خامنه‌ای،

۱۳۹۷/۳/۷). رهبر انقلاب برقراری منظومه ارزش‌های اسلامی را زمینه ساز و عامل استمرار حاکمیت الهی دانسته و پایبندی به این ارزش‌ها را به عنوان یکی از مهم‌ترین شاخص‌های انقلابی بودن می‌دانند (خامنه‌ای، ۱۳۹۵/۳/۱۴).

۳-۷. تقویت اقتصاد

آیت‌الله خامنه‌ای چندین سال است که به‌صورت مستمر بر موضوع اقتصاد و تقویت آن تأکید دارند. نام‌گذاری چندین سال متوالی به عناوین اقتصادی، نشان از اهمیت این موضوع دارد. از نظر ایشان ایستادگی در برابر دشمن به‌عنوان نخستین و مهم‌ترین مؤلفه مقاومت، نیازمند ابزار و امکانات است. از مهم‌ترین این ابزار و امکانات، اقتصاد قوی است. اقتصاد قوی موردنظر ایشان جهت مقاومت در برابر کشورهای سلطه‌گر و مداخله جو تنها از طریق کاربست اقتصاد مقاومتی، اقتصاد درون‌زا، اقتصاد مردمی، اقتصاد غیرنفتی و اقتصاد دانش‌بنیان ممکن است. ایشان اقتصاد قوی را اقتصادی غیروابسته به خارج از کشور می‌دانند که تحقق آن منوط به رونق صادرات، واردات موردی و اندک، تقویت ارتباطات اقتصادی، مدیریت مدیران داخلی بر شرکت‌های خارجی موجود در کشور است (خامنه‌ای، ۱۳۹۶/۱۱/۲۹؛ ۱۳۹۸/۱/۱؛ ۱۳۹۳/۴/۱۶).

۴-۷. دین‌مداری

آیت‌الله خامنه‌ای جوهر اصلی مکتب امام خمینی (رحمت‌الله‌علیه) را رابطه دین و دنیا می‌دانند (خامنه‌ای، ۱۳۸۴/۳/۱۴) و بر این اساس تأکید دارند که دین‌مداری یعنی آباد کردن دنیا در سایه دین. از نظر ایشان انسان دین‌مدار از بذل مال و جان خویش در راه اعتلای دین دریغ نمی‌کند (خامنه‌ای، ۱۳۸۵/۴/۶)؛ و البته دین نیز به نوبه خود، موجب رونق و شکوفایی اقتصادی و در یک کلام آبادانی دنیای انسان‌ها می‌شود. بدیهی است که بیان این رویکرد از سوی اردوگاه سکولار مورد نقد واقع شده و سبب دشمنی آنها با جمهوری اسلامی ایران شده است (خامنه‌ای، ۱۳۸۴/۳/۱۴). آیت‌الله خامنه‌ای دین‌مداری را لازمه انجام وظایف بزرگی همچون ایجاد دولت مقاومت و صیانت از آن می‌دانند؛ و به همین خاطر است که بایستی دین، تقوا، عفت و پاکیزگی روحی در جامعه رواج بیابد (خامنه‌ای، ۱۳۹۲/۸/۲۹).

۷-۵. اتکا به توان داخلی

تکیه به توان داخلی از منظر رهبری یعنی چشم ندوختن به دست تولیدگران خارجی، باور به توانستن، آگاهی یافتن از ظرفیت‌ها، ثروت‌ها و توانایی‌های کشور، و بالاخره تلاش در راستای خودکفایی (خامنه‌ای، ۱۳۹۲/۱۱/۲۸). ایشان با اشاره به تجربه تلخ برخی از کشورهای جنوب شرق آسیا، بیان داشته اند که: اتکای اقتصادی این کشورها به غرب و آمریکا در حکم پاشنه آشیل اقتصادی آنان بوده است (خامنه‌ای، ۱۳۹۶/۱۱/۲۹). از نظر آیت‌الله خامنه‌ای، اکنون که کشور دارای جمعیت جوان است بایستی به توان داخلی تکیه کرده و با اقتصاد مقاومتی به تقویت زیرساخت‌های اقتصادی پردازد. از نظر ایشان اگر رشد جمعیت کشور با روند فعلی پیش رود، جمعیت کشور در آینده پیر خواهد شد و دیگر امکان تکیه به توان داخلی جهت رونق تولیدات داخلی وجود نخواهد داشت؛ چرا که ظرفیت و توان نیروی انسانی در هر کشوری، در شرایط تحریم، یکی از مهم‌ترین عوامل جهت نیل به خودکفایی برپایه توان داخلی است (خامنه‌ای، ۱۳۹۸/۸/۲۸).

۷-۶. روحیه جهادی

آیت‌الله خامنه‌ای معتقدند که هر بخشی از بخش‌های گوناگون صنعتی و فنی و علمی و تحقیقاتی کشور که با روحیه جهادی آغاز شده، پیشرفت کرده است. ایشان روحیه جهادی را به معنای باور به شعار «ما می‌توانیم»، کار بی‌وقفه و خستگی‌ناپذیر، استفاده از همه ظرفیت‌های وجودی و ذهنی و اعتماد به جوانان می‌دانند (خامنه‌ای، ۱۳۸۴/۱۰/۱۴). در همین چشم انداز رهبری، برخورداری از روحیه جهادی را برای افرادی که امتیازات مسئولیتی به دست می‌آورند، لازم دانسته و بیان داشته اند که بعضی پس از آنکه به امتیازات دست پیدا می‌کنند دچار نوعی عجب و غرور شده و احساس برتری از دیگران می‌کنند. این احساس مانع از تلاش آنان در مسئولیتشان می‌شود. برخورداری از روحیه جهادی و تقویت این روحیه در افراد مانع از ابتلای افراد به این بیماری شخصیتی می‌شود (خامنه‌ای، ۱۳۹۴/۷/۲۲).

۷-۷. کسب اقتدار

آیت‌الله خامنه‌ای بر این باور هستند در شرایطی که هجوم و تعرض دشمن همه‌جانبه است، مقاومت بایستی همه‌جانبه باشد. برای نیل به مقاومت همه‌جانبه نیز بایستی اقتداری همه‌جانبه داشت. البته کسب اقتدار در بسیاری از عرصه‌ها منوط به تحقق دیگر مؤلفه‌های مقاومت است. از نظر ایشان دشمن، با اقتدار جمهوری اسلامی مخالف است؛ هرچه عنصر و مایه قدرت در جمهوری اسلامی است، دشمن با آن مخالف است بنابراین باید جهت تحقق عناصر قدرت در جمهوری اسلامی در تمام عرصه‌ها به تلاش و تکاپو برخاست (خامنه‌ای، ۱۳۹۶/۷/۲۶).

۷-۸. تمدن‌سازی

آیت‌الله خامنه‌ای ایجاد تمدن اسلامی را هدف نهایی کشورهای اسلامی می‌داند. ایشان تصریح دارند که اگر کشورهای اسلامی با یکدیگر متحد شوند، آنگاه امت اسلامی به وجود می‌آید، سپس امت اسلامی می‌تواند تمدن اسلامی را به جوامع دنیا نشان دهد. از سوی دیگر ایشان جمهوری اسلامی را دولت مقاومت معرفی کرده‌اند و بر همین اساس، تمدن‌سازی را به عنوان هدف دولت مقاومت ذکر نموده‌اند. از منظر آیت‌الله خامنه‌ای، دولت مقاومت در مسیر تمدن‌سازی است و این مسیر بایستی برای همگان تبیین شود تا دیگران نیز طی این مسیر کنند (خامنه‌ای، ۱۳۹۸/۶/۲۷).

۷-۹. جهاد علمی

آیت‌الله خامنه‌ای دولت مقاومت را دولت تلاش می‌دانند. از نظر ایشان دولت مقاومتی، دولتی است که در تمامی عرصه‌های اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی، سیاسی، علمی، نظامی و غیره تلاش کرده و به عبارتی جهاد کند (خامنه‌ای، ۱۳۹۳/۱/۶). ایشان بر این باور هستند که دولت مقاومت تايستی تولید علم کند. تولید علم نیز به کار مجاهدت‌آمیز نیاز دارد. از نظر ایشان جمهوری اسلامی به‌عنوان دولت مقاومت، همچنان از خط مقدم علم عقب است و بنابراین بایستی با روحیه جهادی به تولید علم پرداخته شود تا به این خط مقدم برسیم (خامنه‌ای، ۱۳۹۲/۵/۱۵). ایشان بر این باور هستند که کار علمی در ایران باید جهادی باشد (خامنه‌ای، ۱۳۹۲/۵/۶).

۷-۱۰. سبک زندگی اسلامی

مقام معظم رهبری با تأکید بر اجتناب از سبک غربی، بر اتخاذ سبک زندگی اسلامی تأکید دارند. ایشان وجود مشکلات اجتماعی بسیار درون کشورهای اسلامی را به سبب پیروی آنها از سبک زندگی غربی می‌دانند و بر این باور هستند که دشمن با استفاده از ضعف و خیانت سران وابسته نظام‌های سیاسی، توانسته سبک زندگی خودش را رایج کند. ایشان سبک زندگی غربی را به مثابه موج تهاجم فرهنگی شدید از سوی دشمن می‌دانند که برای مقابله با آن بایستی از فرهنگ‌سازی در ترویج سبک زندگی اسلامی بهره برد (خامنه‌ای، ۱۳۹۸/۱۱/۲۶).

۷-۱۱. مرزبندی با دشمن

آیت‌الله خامنه‌ای از دیرباز بیان می‌داشتند که ارتباط با دشمنان جز ضرر و زیان برای ملت و کشور حاصلی ندارد؛ زیرا آنان می‌خواهند ثروت مملکت را به نفع خودشان مصادره کنند (خامنه‌ای، ۱۳۷۵/۲/۲۶). از نظر ایشان باید مرزبندی با دشمنان مشخص باشد. این کلام به معنای این نیست که تمام کشورهای غربی را دشمن بدانیم، بلکه از نظر ایشان بایستی با اروپا حفظ روابط کرد اما به دشمنی برخی از کشورهای اروپایی توجه داشت (خامنه‌ای، ۱۳۹۲/۱/۱).

۷-۱۲. بی‌اعتمادی به دشمن

آیت‌الله خامنه‌ای دشمنان اصلی جمهوری اسلامی ایران را به ترتیب آمریکا، رژیم صهیونیستی و انگلستان می‌دانند. از نظر ایشان دستگاه سیاست خارجی دولت مقاومت به هیچ وجه نباید به این کشورها اعتماد کرده و به مذاکره با آمریکا یا برقراری ارتباط با آن پردازد؛ چرا که این کشورها اصولاً معارض ایران بوده و تجربه تاریخی آنها نیز نشان می‌دهد که هرگاه به آنها اعتماد شده، خیانت کرده اند (خامنه‌ای، ۱۳۷۹/۲/۱؛ ۱۳۷۶/۱۰/۲۶).

نتیجه‌گیری

پرسش اصلی این پژوهش پیرامون مهم‌ترین مؤلفه‌های مقاومت در بیانیه گام دوم انقلاب بود. تحلیل مضمون بیانیه گام دوم انقلاب، به مثابه نقشه راه سیاست مقاومت،

نشان از آن دارد که مقام معظم رهبری نگاه ویژه ای به «زیست مقاومتی» جمهوری اسلامی ایران در آینده دارند. ایشان مقاومت را نه صرفاً به معنای نظامی آن بلکه به عنوان فضای زیستی تبیین می‌نمایند که متضمن پیشبرد کشور به سوی تعالی و رفع مشکلات و نیل به توسعه و پیشرفت است. به دیگر معنا، با موشکافی مؤلفه‌های مقاومت می‌توان چنین برداشت کرد که ایشان مقاومت جمهوری اسلامی ایران در گام دوم انقلاب را به مثابه الگوی زندگی و زیست همه‌جانبه کشور مدنظر دارند که به شکلی فراگیر سبک زندگی ایرانی را تحت تاثیر قرار می‌دهد. در این رویکرد مقاومت به صورت سلبی و ایجابی تعریف شده و دارای دوازده مؤلفه اصلی است که عبارتند از: بی‌اعتمادی به دشمن، مرزبندی با دشمن، دوری جستن از سبک زندگی غربی، جهاد علمی، تمدن سازی، کسب اقتدار، داشتن روحیه جهادی، اتکا به توان داخلی، دین‌مداری، اقتصاد قوی و مقاوم، پایبندی به ارزش‌های اسلامی و انقلابی، و بالاخره ایستادگی در برابر فشارهای دشمنان.

یادداشت‌ها

1. Resistance
2. Government

کتابنامه

- افتخاری، اصغر (۱۳۹۹). *مقاومت در اسلام؛ نظریه و الگو*. تهران: مؤسسه مطالعات اندیشه‌سازان نور.
- امینی سابق، زین‌العابدین؛ ردایی، هادی و ساده، احسان (۱۳۹۸). تبیین نظریه مسئولیت اجتماعی جوانان در بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی با تأکید بر حکمرانی خوب. *فصلنامه مدیریت کسب‌وکار*، ۱۱(۴۴)، ۱۵۷-۱۳۳.
- برنز، اریک (۱۳۷۳). *میشل فوکو (چاپ اول)*. (بابک احمدی مترجم)، تهران: انتشارات کهکشان.
- بغدادی، حسین (۱۳۹۷). *جهاد تمدنی جوانان، صد حاشیه بر بیانیه گام دوم انقلاب با ترسیم هندسه بیانیه و تحلیل آن*. حجت‌الاسلام حسین بغدادی و جمعی از طلاب حوزه علمیه قم، مدرسه علمیه معصومه، بازیابی شده از: <https://b2n.ir/622251>

بلوچیان، امیرحسین (۱۳۹۸). تبیین ویژگی‌های اصیل یک دولت انقلابی کارآمد از دیدگاه بیانیه گام دوم انقلاب. (پایان‌نامه کارشناسی ارشد)، شهر ری: دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. جلوداریان، امید (۱۳۹۸/۶/۲۳). ایستادگی و مقاومت در نگاه رهبر معظم انقلاب، خبرگزاری صداوسیما. بازیابی شده از:

<https://www.iribnews.ir/fa/news/2521340/-%D8%A7%DB%8C%D8%B3%D8%AA%D8%A7%D8%AF%DA%AF%D8%B%8C-%D9%88-%D9%85%D9%82%D8%A7%D9%88%D9%85%D8%AA-%D8%AF%D8%B1-%D9%86%DA%AF%D8%A7%D9%87-%D8%B1%D9%87%D8%A8%D8%B1-%D9%85%D8%B9%D8%B8%D9%85-%D8%A7%D9%86%D9%82%D9%84%D8%A7%D8%A8-1>

خامنه‌ای، سید علی (۱۳۷۹/۲/۱). بیانات در دیدار با جوانان در مصلى بزرگ تهران. لینک: <http://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=3003>
خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۵/۳/۱۴). بیانات در مراسم بیست و هفتمین سالگرد رحلت امام خمینی (رحمت‌الله‌علیه). بازیابی شده از:

<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=33259>

خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۸/۳/۱۴). بیانات در دیدار با بسیجیان. بازیابی شده از:

<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=44267>

خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۸/۳/۱۴). بیانات در مراسم سی‌امین سالگرد رحلت امام خمینی (رحمت‌الله‌علیه). بازیابی شده از:

<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=42758>

خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۲/۵/۱۵). بیانات در دیدار اساتید دانشگاه. لینک:

<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=23451>

خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۳/۴/۱۶). بیانات در دیدار مسئولان نظام. بازیابی شده از:

<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=26908>

خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۵/۱۰/۱۹). بیانات در دیدار مردم قم. بازیابی شده از:

<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=35367>

خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۴/۱۱/۱۹). بیانات در دیدار فرماندهان و کارکنان نیروی هوایی و پدافند هوایی ارتش. بازیابی شده از:

<https://farsi.khamenei.ir/print-content?id=32222>

خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۶/۱۲/۲۰). بیانات در دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین (علیه‌السلام). بازیابی شده از: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=36490>

خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۷/۱۱/۲۲). بیانیه گام دوم انقلاب خطاب به ملت ایران. بازیابی شده از: <https://farsi.khamenei.ir/message-content?id=41673>

- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۴/۷/۲۲). بیانات در دیدار شرکت‌کنندگان در نهمین همایش ملی «نخبگان فردا»، لینک: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=31105>
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۸/۸/۲۴). بیانات در دیدار مسئولان نظام و میهمانان همایش وحدت اسلامی. بازیابی شده از: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=44016>
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۷/۱/۲۵). بیانات در دیدار مسئولان نظام و سفرای کشورهای اسلامی. بازیابی شده از: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=39394>
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۷۶/۱۰/۲۶). بیانات در خطبه‌های نماز جمعه تهران. لینک: <http://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=2869>
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۸/۱۱/۲۶). بیانات در دیدار مداحان اهل بیت علیهم‌السلام. بازیابی شده از: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=44919>
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۷۵/۲/۲۶). بیانات در دیدار روحانیون و مبلغان. بازیابی شده از: <http://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=2801>
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۶/۷/۲۶). بیانات در دیدار با نخبگان جوان علمی، لینک: <http://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=37949>
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۸/۶/۲۷). بیانات در دیدار جمعی از موکب‌داران عراقی. بازیابی شده از: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=43490>
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۲/۱۱/۲۸). بیانات در دیدار مردم آذربایجان شرقی. بازیابی شده از: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=25363>
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۸/۸/۲۸). دیدار جمعی از تولیدکنندگان، کارآفرینان و فعالان اقتصادی با رهبر انقلاب. بازیابی شده از: <https://farsi.khamenei.ir/news-content?id=44082>
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۶/۱۱/۲۹). بیانات در دیدار مردم آذربایجان شرقی، لینک: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=38975>
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۲/۸/۲۹). بیانات در دیدار پنجاه‌هزار فرمانده بسیج سراسر کشور. لینک: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=24552>
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۵/۱۲/۳)، بیانات در ششمین همایش بین‌المللی حمایت از انتفاضه فلسطین. بازیابی شده از: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=35712>
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۷/۴/۳۰). دیدار سفرا و مسئولان وزارت امور خارجه را رهبر انقلاب. بازیابی شده از: <https://farsi.khamenei.ir/news-content?id=40156>
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۵/۵/۳۱). بیانات در دیدار ائمه جماعات مساجد تهران. بازیابی شده از: <http://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=34109>
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۳/۱/۶). بیانات در یادمان شهدای شرف کارون. بازیابی شده از:

- <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=26024>
خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۲/۵/۶)، بیانات در دیدار دانشجویان. لینک:
- <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=23346>
خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۷/۳/۷). بیانات در دیدار جمعی از دانشجویان، لینک:
- <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=39710>
خامنه‌ای، سیدعلی، (۱۳۹۸/۱/۱). بیانات در اجتماع زائران و مجاوران حرم مظهر رضوی. بازیابی شده از: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=42061>
- خامنه‌ای، سیدعلی، (۱۳۹۷/۸/۱۲)، بیانات در دیدار دانش آموزان و دانشجویان. بازیابی شده از: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=40833>
خامنه‌ای، سیدعلی، (۱۳۸۴/۱۰/۱۴)، بیانات در دیدار کشاورزان. لینک:
- <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=3325>
خامنه‌ای، سیدعلی، (۱۳۸۴/۳/۱۴)، بیانات در مراسم شانزدهمین سالگرد رحلت امام خمینی (رحمت‌الله‌علیه). لینک: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=3295>
- خامنه‌ای، سیدعلی، (۱۳۹۷/۶/۱۸)، بیانات در دانشگاه علوم دریایی امام خمینی (ره) نوشهر. بازیابی شده از: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=40461>
- خامنه‌ای، سیدعلی، (۱۳۸۰/۲/۴)، بیانات در مراسم گشایش همایش بین‌المللی حمایت از انتفاضه فلسطین. لینک: <http://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=3061>
- درخشه، جلال؛ افتخاری، اصغر؛ و ردادی، محسن (۱۳۹۴). تحلیل مضمونی اعتماد در اندیشه آیت‌الله خامنه‌ای. فصلنامه جستارهای سیاسی معاصر، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، ۶(۳). صص. ۵۳-۷۲.
- صلح میرزایی، سعید (۱۳۹۸). *اندیشه مقاومت*. تهران: انتشارات انقلاب اسلامی، وابسته به دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای (مدظله‌العالی).
- طاهری، ابوالقاسم (۱۳۸۰). *روش تحقیق در علوم سیاسی*. تهران: نشر قومس.
- عابدی جعفری، حسن؛ تسلیمی، محمدسعید؛ فقیهی، ابوالحسن و شیخ‌زاده، محمد (۱۳۹۰). تحلیل مضمون و شبکه مضامین: روشی ساده و کارآمد برای تبیین الگوهای موجود در داده‌های کیفی. *فصلنامه اندیشه مدیریت راهبردی*، ۵(۲)، صص. ۱۹۸-۱۵۱.
- عبدی، امین (۱۳۹۸/۵/۱۲). *مقاومت در گفتمان انقلاب اسلامی*. پایگاه اطلاع‌رسانی بصیرت، بازیابی شده از:

<https://basirat.ir/fa/news/316370/%D9%85%D9%82%D8%A7%D9%88%D9%85%D8%AA-%D8%AF%D8%B1-%DA%AF%D9%81%D8%AA%D9%85%D8%A7%D9%86-%D8%A7%D9%86%D9%82%D9%84%D8%A7%D8%A8-%D8%A7%D8%B3%D9%84%D8%A7%D9%85%DB%8C>

- عربیان، مرتضی (۱۳۹۸). دستاوردهای انقلاب اسلامی تحلیل بیانیه راهبردی رهبر معظم انقلاب (حفظه‌الله). *میلغان*، (۲۴۱)، صص. ۱۴-۴.
- عظیمی شوشتری، عباسعلی (۱۳۹۶). مفهوم، مبانی و شاخص‌های دولت مقاومت. *مجله پیام*، تابستان، (۱۲۵)، صص. ۷۰-۵۷.
- غمامی، سید محمدمهدی (۱۳۹۷). نسبت‌سنجی الگوی پایه اسلامی ایرانی پیشرفت و بیانیه گام دوم انقلاب. *کیهان فرهنگی*، ۳۵(۳۸۶)، ص. ۶۸.
- فضائلی، مهدی (۱۳۹۷). چرا بیانیه گام دوم انقلاب مهم است؟ *نامه شورا*. ۹(۱۲۷)، ص. ۳۷.
- قادری کنگاوری، روح‌الله (۱۳۹۴). *نظریه مقاومت و نظریه‌های غربی روابط بین‌الملل*. تهران: نشر مخاطب.
- کمالی، یحیی (۱۳۹۷). روش‌شناسی تحلیل مضمون و کاربرد آن در مطالعات سیاست‌گذاری عمومی. *فصلنامه عمومی سیاست‌گذاری عمومی*، ۴(۲)، صص. ۲۰۸-۱۸۹.
- نادری، مهدی و پیرانی، شهره (۱۳۹۸). راهبردهای پیشرو در پساچهل‌سالگی انقلاب اسلامی (تبیین بیانیه گام دوم انقلاب). *دو فصلنامه علمی دانش سیاسی*، ۱۶(۱)، صص. ۳۲۸-۳۰۵.
- نوری اصل، احد (۱۳۹۸). «استقلال و عزت ملی؛ پایه‌های سیاست خارجی ایران (تحلیلی بر بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی)». *ماهنامه صف*، ۳۹(۴۵۸)، صص. ۱۳-۱۲.
- Bojans AS (2018). The Study of Foreign Policy in International Relations, *Journal of Political Science & Public Affairs. Ege University, Izmir, Turkey*, Oct 18, 2018, 6(4), pp. 1-9.
- Boyatzis, E. R. (1998). *Thematic Analysis and Qualitative Information Transforming Sage: CA*.
- Braun, Virginia & Clarke, Victoria (2006). Using Thematic Analysis in Psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), pp. 77-101.
- Collin, Peter (2004). *Dictionary of Politics and Government, third Edition*, Bloomsbury Publishing PLC. London.
- Laclau, Ernesto and Mouffe, C. (2002). Recasting Marxism in James Martin: Antonio Gramsci. *Assessment of leading political philosophers*.
- Ryan, Gray W & Bernard, H. Russell (2003). Techniques to Identify Themes, *Fields Methods*, 15(1), February 2003, pp. 85-109.